

Tamási

MonodrÁma két részben
(bővített változat)

E L S Ő R É S Z

Szín: Tamási Áron dolgozószobája. Ablakközel: régi típusú, többfiókos íróasztal, rajta félig befűzött papírral, kopottas írógép, előtte faragott támlájú karosszék, balra könyvszekrény, a falon tusrajzok, fejkendős asszonyt ábrázoló festmény, ugyancsak ablakközel: kovácsoltvas ernyős lámpa, heverőágy, az ágy végében föltornyozva könyvek, újságok... A jelenet kezdetén mindebből, az ablakfüggönyön átszűrődő gyér utcai világításban, a karszéktámla és a lámpaernyő kivételével, jószerivel semmi sem látszik...

Időpont: novemberi kora hajnal.

(Gyors egymásutánban több ágyúlövés, majd gépfegyverropogás rázkódtatja az ablakokat.)

Ég és föld! *(Hosszasan keresi a lámpakapcsolót.)* Ég és föld! *(Izzadt homlokkal ugrik az ablakhoz.)* Leginkább a föld... *(Egész testében vacog.)* Ne hagyd, nem hagyhatod, Istenem! *(Megemeli a fejét.)* Ezt a vad akaratot nem csaphatod szabadjára! *(Újabb ágyúdörgés.)* Alighogy kilépett idejéből a magyar... máris... *(Keresi a szavakat.)* Máris megcsúfolt remény lett belőle... *(Minden erejére szüksége van, hogy talpon maradjon, már-már az ágyáig hátrál, hirtelen meggondolja magát, a rádióhoz lép.)* Tudjam meg, mi van... *(Erős sercegés, sercegésből jól kivehető hang: EZT KÖZLÖM AZ ORSZÁG NÉPÉVEL ÉS A VILÁG KÖZVÉLEMÉNYÉVEL!)*

(Hosszú csönd.)

Ég és föld! Leginkább a föld... Leginkább a forradalom... A nemzet vajúdása... *(Szembefordul a közönséggel.)* Világlás helyett vér... Ebből a vajúdásból is halál születik...

(Ágyúdörgést követő moraj.)

Éreztem... Már lefekvéskor éreztem, hogy rosszra ébredek. *(Idegességében kikapintja a rádiót.)* Sokáig virrasztott az eszem... Mintha nem is az ülne az agyamban, ami eddig ült. *(Gondolkodósékbe ül, néhány másodpercig mered maga elé, majd megrázza fejét.)* Most sincs másképp... Hamar volt, bár messzinek találtam, békéjét kereste bennem a gondolat... *(Elbúzza a száját.)* Már megint a hamvas gondolkodás, a hajnali észjárás... *(Keserű mosollyal.)* Mit ér a hamvas gondolkodás, a hajnali észjárás, amikor a fegyvereké a szó?! Sokat, sokszor mondták, s most én is azt mondom: utolsó próbálkozása volt a nemzetnek, hogy az maradjon, ami volt! *(Az írógépből kirántja a befűzött papírt.)* Volt, aki imát írt a jövődökhöz... Én is azt akartam írni... Csak akartam! *(Összegyűri a félig írt kéziratot, heves mozdulattal a papírkosárba veti.)* Ezek után az írógépem sem akarja...

(Az iméntinél is erősebb fegyverzaj, ablakzörgés.)

Bármi, bárhogy történjék, a forradalom halottai, halottaim. Ami előivel, s velem történik, mindenestül az enyém... *(Körbepillant.)* A lombikfőzőben vajon maradt-e valamennyicske kávé? Vagy az üvegben hazai pálinka? *(Az ajtó takarásában álló asztalkához siet, pálinkásüveggel tér vissza.)* A lombikfőző üres... Bezzeg a pálinkásüveg! Tudja a kötelességét: úgy ügyel messze szakadt szívemre... *(Nyeletnyit önt, egyetlen hajtásra kiissza, maga elé emeli a poharat, nyelvével nagyot csettint.)* Azt akarja, hogy még éljek... Én is azt akarom, de nem mindegy, hogy... Eddig se volt mindegy, ezután... Ez az, hogy lesz ezután? Minden lehetek, csak másult nem! Ha tegnap nem volt módom kitérni a hűség elől, holnap még úgy sem lesz... *(Enyhe mosoly fut át arcán.)* Ne fogadkozz, Ábel, ez nem a rengeteg!

(Furcsa, öblös robbanás. Az egész Alkotás utca egyetlen morajlás.)

Már megint ez a történelmi végzés. *(Csüggedőn ingatja a fejét.)* A szüntelenül minket kereső átok... Nem vagyok fiatal... Nem tudom, mi vár rám, lesz-e annyi erőm, mint odahaza, Erdélyben volt, lesz-e módom kimondani a sürgetőt, azt, ami régtől sürgős, hogy a sártól és a mocskok szagától megszabadítsuk a szavakat... *(Kereső homlokráncsal.)* Adjuk vissza csillogásukat, a hitelüket, amelyből mindenki ugyanazt a kifejezést olvashatja ki... *(Gondterhelten.)* Préses esztendőök után botorság remélni, hogy az emberek otthonába visszavihetjük az elrabolt fogalmakat, még előbb: megszabadíthatjuk a kendőző hamisságoktól...

(Erős motorzúgás, éles féknyikorgás, géppuskakattogás, szertüülő lárma.)

Bármekkora a lövöldözés, át kell fussak a szemközti kórházba... Aliszka ottrekedt... Most látszik, micsoda derék asszony... Azt hiszem, most tapasztalta meg először, hogy mit jelent, ha az emberek keze összeér... És egymásért ér össze... Ha kell, a konyhán dolgozik, hámozza a krumplit, kiosztja az ebédet, mosogat, segít a nővérkéknak, mindenben kéznél van... *(A telefonért nyúl.)* Nem tudom a kórház számát... *(Visszateszi a kagylót.)* Hogyhogy nem jut eszébe telefonálni? *(Izgatott nyeldekléssel.)* És hogyhogy nem ébredt meg az ágyúzásra? *(Megcsörren a telefon, sietve kapja fel a kagylót.)* Aliszka?... *(Elváltozott hangon.)* Te vagy az, Kálmán?... Megismertem a hangodat... Mit mondasz?... Gyula elindult volna a Parlament felé... Mivel?... Kocsival?... Át is ért?... Nem?... A hídtól gyalog kellett menjen?... Valamiképp nekem is oda kell jutnom... Azt mondod, ne is próbálkozzak?... Nem tehetem meg... Halló!... Halló!... Mi a nyavalya esett ebbe a telefonba! *(Leteszi, újra felkapja a kagylót.)* Süket, teljesen süket! *(Felszökken, visszaül.)* Illyés a Parlamentben, Tompa doktor hazulról fogott szervezkedésbe, én pedig itt-hon... Mintha bujkálnék! *(Keze ökölbe szorul.)* Reggelig nekem is oda kell érnem... Hacsak addig fel nem perzselik a várost... Ezek mindenre képesek... Ezek szörnyetegek... Öldöklésre termett szörnyetegek... Ahogy nekiszánták magukat, az Isten se állítja meg őket...

(Tompa ajtócsapódás.)

Megjött Aliszka! A kapu csapódásából meghallom, hogy ki érkezett haza... *(Mint aki a lépteket számolja.)* Egy emelet... *(Csalódottan.)* Mégse ő... *(Maga elé mered.)* Addig is... Hogy csillapodjak, asszonyi alapossággal kezdek csomagolni:

két matrac, két pokróc, kispárnák, bor, kenyér, fehérmű, orvosság, gyertya, tisztálkodószerek... Kezdek, mert előre tudom, már a küszöbről kiadja a parancsot: irány a pince, a fáskamra biztonságosabb!

(Nagy robbanás, robbanásra települt csönd.)

Fáskamra és a biztonság... *(Hátradól.)* Hanemegyeb: ez a csend... Lőporszaga van... Tűzszaga van... Lőporszag tetemeinkre, tűzszag hajlékainkra... *(Végigfuttatja tekintetét a könyvespolcon.)* Tűzszag a könyveimre... Ha ma nem, akkor holnap... Ahogy az égetés kitervelői negyvenkilencben nekigyürkőztek, kétszeres lángot kap haragjuk... Ismerem őket... A zsoldra szegődők haragja a tömeg haragját is túlpusztítja... Füttyölök rájuk... Csak a nép... A nemzet ne kerüljön vágóhídra... *(Szembéjét leereszti.)* Én, aki sorsukon, megosztott gondolkodásukon nőttem föl, belülről vettem gondjaimba életüket, ma sem tehetek egyebet: vállalom a kiállást, kiállásomért a négy falat... Szerencsés esetben a magam négy falát... S amit még, miképp Németh Laci mondja: a vitt szerepünk miatt el kell szenvednünk...

(Rövid géppuskasorozat.)

Az utcát hallva, elébb a bujdosást! *(Töprengő mosollyal.)* Folytatom a folytathatatlant... A magam bérében állok, két fohász között azt teszek, amihez csak kedvem van... *(Oldalt fordul, ismét bekapcsolja a rádiót.)* Halljuk, mire van kilátásunk... *(A Himnusz szól.)* Zenére... Szívet sajdító zenére... *(Feláll, az ablakhoz lép, elhúzza a függönyt, mindkét szárnyát kitarja.)* A kórház irodái sötétek, a kórtermek ablakait most sötétítik... Meglehet, éppen Alizka aggatja rájuk a lepedőket... *(A rádió felhívást olvas be, az ismerős hangra hátrakapja a fejét.)* ... A VILÁG MINDEN ÍRÓJÁHOZ, TUDÓSÁHOZ, MINDEN ÍRÓSZÖVETSÉGÉHEZ, AKADÉMIAJÁHOZ, TUDOMÁNYOS EGYESÜLÉSÉHEZ... *(Hogy jobban hallja, bezárja az ablakot.)* ... KEVÉS AZ IDŐ! A TÉNYEKET ISMERITEK, NEM KELL ISMERTETNI. SEGÍTSETEK MAGYARORSZÁGON! *(Fülére tapasztja a tenyerét.)* Mára elég ennyi! A többit elmondja az utca... Felfesti vérrel! *(Görccösen markol a rádiókapcsolóra, csavarja le.)* A világ legkisebb gondja is nagyobb annál, hogy rajtunk segítsen... Ezt Háty Gyula legalább olyan világosan látja, mint bárki más, aki visszafelé is lát az időben... Írói becsületére váljon, odaáll, ebben az öldöklésben is oda mer állni a mikrofon elé, és szerterikoltozza... *(Kézháttal végigtörli ve-rejttékező homlokát.)* Egy hete sincs, hogy a méltó életéért a történelemhez fohászoktam... Mostantól, bocsáss meg, Istenem, mihez, kihez fohászokjak? *(Más hangon.)* A minap még megmosolyogtam az egyik francia tollforgató elmességét: az erény elől elfordul a történelem, ma sírást csap a szemembe... *(A szívartartóból szívart emel ki, de nem gyújtja meg, levágandó felét a gondolkodószék karfáján ütögeti.)* Több mint egy hétig ölelkező nemzet voltunk... Hogy ki milyen szívvel, színnel s szándékkal állt az ölelkezésben, ezekben az órákban válik el... A szavak egyik minutáról a másikra felcserélődnek: bajtárs ellenségre, kéz késre, ölelés ölésre...

(Vijjogó szirénaszó, amilyen éles, olyan gyorsan elhal az utcaközben.)

Halállal gyarapodunk, s nem étellel! *(Magába roskad.)* Csak reményleni merem, hogy ebben a tipratásban senkinek nem jut eszébe *az utolsó emberig!* parancsok parancsa... Kivennénk magunkat a Szent István-i földből... Az se maradna... *(El-*

harapja.) Elég a feketedő gondolatokból... *(Kibúzza az alsó asztalfiókot, gyertyákat szed elő, egyenként a réz gyertyatartóba illeszti, meggyújtja, majd az állólámpa kapcsolóját lekattintja.)*

A világos ablak sem kell... Elegendő a gyertyák világlása... Van akikért világoljanak! És lesz is... Megint megőszül a Föld... Egészen bizonyosan megőszül... *(Izgatott szuszogásától felkormozódnak a gyertyalángok.)* A reggeli égbolt is árvaltán zuhan a háztetőkre... Mennyire másképp képzeltük, egészen más igéket akartunk felírni magosába... *(Szembéjárt fájdalomosan összepréseli.)* Olyanokat, amelyek végre megszabadítanának a gúztól... Mert nincs az a szenvedő magyar lélek, amelyik ma bele tudna nyugodni, hogy sokadjára is gúzsba kössék természetünket... *(Nebéz sóhajással.)* A hevültebbje, mint annyiszor, attól sem riad vissza, hogy fedetlen mellel álljon a fegyverek elé... *(Odebb tolja a gyertyatartót.)* Nem először járja meg az eszemet: ahányszor önérzetes küzdésünket szabadságnak kereszteltük, gyermeknapjait egyik sem élte túl...

(Kintről: vigyázatosan kopogó, megtorpanó, majd újra nekiiramodó léptek.)

Megállíthatatlanok... *(Megpróbálja elengedni magát.)* Isten legyen minden lépésükkel... *(Gyűszűnyit tölt a pálinkából. Vár vele.)* Már kezdtem berendezkedni a békére... Az írásra készülődő nagy-nagy csendekre, termő hallgatásokra, a hallgatások mélyére, ahonnét a bajokra pillanthat a szellem, ahonnét a legtöbb biztatást kapjuk, hogy a múltat merjük múltnak, a jelent jelennek látni, s mindkettő jogán jövődönkig merészkedjünk... *(Lehajtja a pálinkát.)* Ehelyt minden jel arra mutat, se múlt, se jelen, se jövődő... S ha mégis, bévülről egyikhez sem lesz, lehet közünk...

(Hernyótalpak araszolása morajlik fel.)

Tankok! *(Az ablakhoz szédül.)* A hazaindult, hazavonulásukban éppen Magyarországon keresztülgázoló tankok! *(Oldalt lép, egészen elhúzza a függőnyt, úgy érzi, nem kap levegőt, kitarja az erkélyajtót, mélyeket lélegzik.)* Uram, a Te kezdedben vagyunk... Te tudod, mit akarsz tenni velünk. *(Vissza, a közönség felé fordul.)* Imához nincs erőm... Amennyi erőm maradt, kurta időre ha elég... Kezdetek kezdetétől harcos sors a magyar író sorsa... Ez időtől vérpados várakozás... *(Az eddig homályban maradt kisasztalhoz lép, kávé vesz elő, a lombikfőzőbe rázogatja, vizet önt rá, majd gyertyát gyújt alá.)* Annál többet tapasztaltam, semmint rémálmokkal hozakodjak elő... Elvárják, hogy azt is megvalljuk, amit sose követtünk el... Amihez tartottuk magunkat, bűnül róják fel... *(Igazit a kávéforraló gyertyán.)* Úgy kell ügyelnünk minden szavunkra, mintha utolsó szavunk volna... Jó ideig, egy évig, kettőig, kiszámíthatatlan esztendőig, halottnak kell mutatkoznunk, különben szolgálatra fognak, ez esetben a szolgálatba pusztulunk bele... Különösen, ha gyöngének mutatkozunk, ha lemondunk a magunk számadásáról... A közéleti buzgólkodók ennek örülnének a legjobban, az olvasók eszít pedig úgy összekavarják, mire hiányodat észreveszik, kicsúsztál a világból...

(Diadalmas hernyótalpacsörgés.)

Ezt hallgasd meg, Ábel! *(Fázósan eszmél.)* Ugye nem szeretnél a markukba kerülni? *(Némi riadalommal.)* Ide a furfangok furfangja is kevés... Neked ott volt a szabad ég... Nekem még a hajlatát is beszegelték... Te talán rést tudnál ütni

rajta, nekem az is elegendő, hogy állva tudok maradni alatta... Halálommal még ennyit sem igazolnék... *(Elcsippenti a lombikot forraló gyertya lángját.)* Hacsak fel nem frissülök ettől a kétemberes főzettől... *(Akkurátusan széttöltögeti a kávét.)* Így ni, Aliszkának is hagyok belőle... Ha itt ülne, ezt is továbbfelezné, nehogy erős szívdobogást kapjak... *(Elgondolkozva.)* Nem ok nélkül... Magam is kipróbáltam a kórházi segédkezést... Péntek esti közszereplésem csúfosan végződött: az első liszteszsák kifogott rajtam... Szökött ki a szívem, olyan hevesen kalimpált. Röstelkedés ide, röstelkedés oda, orvosságra szorultam...

(A hernyótalpcsörgés hirtelen megszűnik.)

Kereszteződéshez érkeztek... Vagy lőállásba helyezkedtek... Akkor pedig az utca bánja... *(Beleszűröcsöl a kávéjába.)* Kávé nélkül is kalapál a szívem... Mi lesz, ha innét is kiver a sors... Kiveri a fél várost, a fél országot... Megtölti a temetőket... *(Lerakja a kávécsészét, feláll, édesanyja festménymását leemeli a falról, az írógépnak támasztja.)* Mint-ha megérezte volna a készülődő Időt: A jó Isten legyen a vezérlő csillagod, engedett ki utolsó öleléséből... *(Könnyeivel küszködik.)* Mintha a tenger fenekén hagytam volna... Ebben a halál előtti csendben, akármennyire erőltetném, anyám kívánalmánál többet s szebbet nem kívánhatnék a harcot felvevőknek... Se az otthon maradóknak... *(Sokáig nézi a festményt, szeme alig rebben, lassan erőt vesz magán.)* Csak egy nappal szeretnék öregebb lenni... Egy nappal anélkül, hogy elém mutatná pusztítását... Csak azért, hogy lássam, fenn tudtuk-e tartani a fejünket...

(Váratlanul felkerekplő géppuskasorozat.)

Néhány minuta, s előrefutott látásomra rávérzik az utca, akármerre indulok, a halottak mezejére érkezem...

(Újabb géppuskasorozat.)

A szenvedelmet! *(Fölkel, leül, fölkel, az ablakhoz indul, meggondolja magát, visszafordul, újra leül, szemét idegesen járattja, semmit nem talál, aminek a látása pillantásnyi időre meg tudná nyugtatni. Egy darabig mozdulatlanul ül, majd hevesen ingatja a fejét.)* Sehogy sem akar gondolataim közé költözni a remény... Attól, hogy az ablak alá költözött a veszedelem, nem kellene teljes borúba fordulnom... *(Egyre rekedtebben.)* Ami a bajnál nagyobb baj: magamat se lelem közte... Magamat, akinek más se járt az eszébe: hogyan kacagja ki a halált... Aki folytatását kereste minden fűben, fában, bogárban... *(Hátraveti a fejét, behunytt szemmel pibenteti, majd előre billenti.)* Ha most azt kérdenék tőlem, mi a foglalatosságom, minek tartom magam, nem tudnám megmondani... Megsemmisültem... Megsemmisített, ami hajnal óta történik... Holott most kellene erőre kapnom, tudván-tudva, hogy a szellem megkötozhetetlen... *(Növekvő bizonytalansággal.)* Kapnék is, ha nem érezném, hogy messze kerültem a világ, a dolgok értelmétől... *(Akaratlanul is a pálinkáért nyúl, tölt, megissza.)* Ki kell jussak ebből az omlásból... Ki kell találjak egy másik mesét, ördögöt, gonoszt megcsúfoló mesét... Meg kell egyeznem a Föld minden csodára képes teremtményével, hogy legyünk szövetségesek... *(Kurtán elmosolyodik.)* Ha ez ilyen könnyen menne... *(Mintha másnak mondaná.)* Még a testedben vagy, akard, hogy lásd a követnivalót!

(Egymást követően két hatalmas dörrenés, rázkódik a levegő.)

Várjunk még a mesével... Az ördög uralmával nem illik a mesét kezdeni, mel-
lőlem pedig hiányoznak a szövetségesek...

(Gépágyúkra szórványos lövöldözés a felelet.)

Mesén kívül itt vannak az eleven barátok, akik, ahogy odahaza mondanák: so-
sem szenvedték a zsvány eszmét... Addig keressük meg egymást, amíg megkeres-
hetjük... Elül a fegyverropogás, meg se állok az Írószövetségig... Ha gyalog, hát
gyalog... *(Elakad, jegyzőfüzetül használt naptárára pillant.)* Vasárnap van... A lélek
ünnepe... A lélek ünnepét választani hitelességre, külön galádság... *(A naptárt ma-
ga elé emeli, mutatójúját belemélyesztve, összefogja.)* A legtöbbször ez seregeltet
oda... Ha eddig méhkas volt az Írószövetség, még inkább az lesz... Megeshet,
hogy darázsfészek... Veres Péter mondikálásával: bajban az írótermészet nagyot
tud változni; könnyen kifordul a lelkiállapotából... Többsége nem tisztázta, há-
nyadán áll a forradalommal; mindenkori széljáráshoz igazodó jámbor vagy kevésbé
jámbor; irigy és gyűlölködő, művek híján felszínen maradásból élő literátor...

(A szórványos lövöldözés elmarad, csak a hernyótalpak araszolása hallik fel.)

Megint és megint... Halottak nélkül egy tapodtat sem tehetünk... *(Remegésével
küzd.)* Mindenüvé velünk tartanak, látványuk nélkül se út, se cél, se érkezés...
(Erejét összeszedve.)

Mégiscsak törött cseréppé teszik ezt a népet! *(Kétségbeesetten pillant a telefonra,
igézőn hosszan rajta tartja a tekintetét, hirtelen megmarkolja a kagylót.)* No, vonal
nincs benne, de nem néma... Nem egészen néma... *(Ütögeti a hangvillát.)* Mintha
hallgatózna valaki... A túlfél hallgatózik... Megint hallgatózik. *(Kényszeredett mo-
sollyal.)* Az utcát hallja ő is... Ha azt nem, el-elakadó lélegzetemet... *(Lecsapja
a kagylót.)* Szabó Pált a minap sírva követte meg a szavaira felvigyázó telefonos
kisasszony... Az a minap volt... *(Tehetetlen indulattal.)* Ismét mindennapi kenye-
rünk lesz a csend... *(Összerándul.)* Hallgatásaimnál is mélyebb csend... *(Mint aki
szabadulni akar kétségbeesésétől.)* Ha mégis... Valamiféle segítséssel... Csodák csodá-
jára, győznénk... Elég csak rágondolni, kezd visszatérni belém az élet... *(Kis szü-
net után.)* Ha mégis... Ha hagynák... Olyan ünneplősen mennék a Kis Royalba,
a pincérek szeme fennakadna, Pertis Jenő hegedűje sose hallott vigalommal szóla-
na a fülemnek, a konyhafőnök pedig, miután kihozná előre kitalált étkezetet, még
elismerőbben jártatná rajtam a szemét: Sose hittem volna, hogy írókban ennyi bá-
torság van... *(Visszazubant kedvetlenséggel.)* De nem hagyják... Néhány nap, né-
hány hét, s maradék bátorságunkat is felfalják...

(Távolodó hernyótalpcserégek.)

Sose lesz vége? *(Idegességében a félretett kávét is megissza.)* Sose... *(Gondterhel-
ten.)* Megfullad az ember tehetetlenségében... Legalább lenne valaki a közelem-
ben, akivel szót tudnék cserélni... Azt se bánám, ha ellenkezne velem, másképp
ítélné meg a dolgokat, csak beszéljen hozzám... *(Újságot emel maga elé, éppen csak
rápillant, visszarakja az íróasztalra.)* Vagy azokról, akik páratlan bátorságukkal nőt-
tek a világ szemében... *(Szájsarkos mosollyal.)* Még úgy se bánám, ha éppen tete-
méből támadt politikus ülne asztalközel, mondaná el nagy keggely, hogy milyen
szerepet szán nekem a Parasztpárt irányító testületében... *(Rosszkedvűen.)* Ugyan-

oda érne a beszélgetésünk, ahol nyolc esztendeje félbeszakadt... *(Fáradt tekintettel.)* Az utca bátraiból senkinek sincs érkezése... Akik értik, követelik a tiszta beszédet; a forradalomról mondhatnának valamit, ők azok... Sajnálni fogom, hogy mindjét nem ismerhetem meg... A legszebb ének róluk szól... A Petőfi-lelkű ifjakról...

(Surrogó, kiismerhetetlen hangot ballató mormolás.)

Mióta ismerem, egyszer sem volt ilyen alattomos ez az utca... *(Nyugtalanul hallgatózik.)* Hogy mire készül, a gyermek előtt is világos... Hogy miképp végzi, csak a Jóisten a megmondhatója... Annyi bizonyos, rosszát, szörnyűségeit tartogatja... *(Kis szünet.)* Félek, nagyon félek, hogy itt az újabb keserű lecke... Maroknyi népnek, ha világhatalom teszi, elegendő egy maroknyi szorítás... *(Megrendülten.)* Félek, azért is félek, mert Európa szeme, a világ szeme másutt jár... Akiké rajtunk jár, nem politikusi tekintet... Mire az ENSZ észbe kap, nem látszunk ki a füstből... A jószolgálati látogatások zászlóival kipingálhatjuk a romos házak homlokát... *(Fojtott töprenkedéssel.)* Egyedül a szabadját s lelkiismeretét élő gondolat lát majd csak igazán a füst mögé, veszi becsülésbe merész küzdésünket... *(Változtatlanul az utcára figyel.)* Ha egyáltalán elhallik, elhallhat idáig...

(Hosszú csend.)

Vajon meddig hallik a miénk? *(Szemöldöke felfut.)* Vajon meddig? A lassú némítástól a teljes némításig... Aztán... *(Mint aki megdermedt.)* Aztán lakat a kézen, lakat a lábon, lakat a szájon... Lakatország; lakatszabadság! *(Idegességében a kávéscsészéket rakosgatja.)* Akik taposócsizmájukat hernyótalpakra cserélték, akiknek a fejéből hamar kicsapódik a szikra: erre a szabadulásra vártunk... *(Leverten.)* Most látszik csak: ölelkezésünk kivárásos ölelkezés volt... *(Ültében az íróasztalhoz fordul, alsó fiókjában hosszan kotorászik, gyertyákat keres.)* Odaki már megviláglott... Gyertyavilág nélkül nem gyógyul a bánat... *(Alig tudja sorba gyűjtani a gyertyákat, nyugtatásul a lombikfőzőre pántolja ujjait.)* Be könnyű a lázba ártással vegyülni, jelmez-cserével hozni-vinni a hírt, a legtisztább szándékba is bosszút vegyíteni, hogy a láz múltán legyen mit bűnül elősorolni... *(Nem bír veszteg maradni, a könyvespolchoz görnyed, kezét végighúzza a könyvek gerincén.)* Ahány forradalom, annyi dicső vereség... Mindje magosában kezdte... Mindjét porig alázták... *(Mély levegőt vesz.)* Könyvek százait rágtá át minden valamirevaló forradalmár, okosította magát, hogy ne vétsen az életnek, s ne a halálnak csapjon ösvényt... A végét, van akik már a közepét, mégis elvették... A vége mindig ugyanaz... Betört tanult fej, betört tanult feje hullt koponyák...

(Megcsörren a telefon, elhallgat, majd újra megcsörren. Sietve kapja fel.)

Hallóhalló! *(Csend.)* Te vagy az, Alizska? *(Csend.)* Végre! Már azt hittem... A portáról telefonálsz?... Képzelem, mekkora sor áll a telefon előtt... Órákon keresztül próbálkoztál?... Senkivel sem, végig süket volt a telefon... Az iker ült volna a vonalra? Ágyúlövések közt kinek jut eszébe, hogy elvették a fővonalát?... Reked ki az emberek esze?... Legfőképpen a sebesülteké?... Megeshet, hogy kiráncigálják őket az ágyból?... Az utca felőli frontot több találat érte?... Ahogy a robbanásokból kivettem, a tőlünk balra eső házba is belekóstolt a gránát...

(Csönd.) Be kell fejezzed?... (Egyik lábáról a másikra vált.) Az a fontos, hogy nem esett bajod... Eszerint nem is tudsz onnét elszabadulni?... Az utcától félsz?... Simon portás majd átkísér... Ma nem ő van a portán?... Siess... Siess és vigyázz magadra... Legkésőbb kilencre?... A kapu előtt várlak... (Némi megnyugvással rakja helyére a kagylót.) Nem esett baja... (Újjai tevésre mozdulnak.) Megszolgált, hogy valami finomsággal várjam... Nekem elegendő lesz a szokásos tea... (A lom-bikfőzőből kiüríti a kávémaradékokat, forralásra tiszta vizet önt bele, ugyancsak szokásos mozdulattal alágyújt.) Az étekhez mára aligha lesz kedvem...

(Egymásra torlódu diübürgés, faroló erőlködéssel felbögnek a tankok, majd elhallgatnak.)

Ezek alighanem a Csörsz utca sarkát nézték ki álláshelyül... (Az ablakhoz lopakodik.) Jól sejtettem... (Hátrébb húzódik.) Úgy leberetválják a ház elejét, hírem sem marad... (Idegesen lép el az ablaktól, láthatóan az iméntinél is sápadtabb.) Ó, az ördög! (Székbe veti magát.) Ez már háborús állapot... Több: háború a javából. (Szivarra gyújt.) Háború... (Ordít.) Háború!

(Teljesen magába roskad.) A mai nap nemhogy nem testvére a tegnapinak, hanem a gyilkosa! (Halántékán kidagadnak az erek.) Testvérgyilkosa! (Kezét összekulcsolja, már-már eszelősen mered maga elé, majd hirtelen felemeli a telefonkagylót, kapkodva tárcsázik.) Kálmán... Meg kell tudakoljam, még mielőtt bajom esne, hogy a javallt gyógyszert éhomra szabad-e szednem... (Lerakja a kagylót.) Foglalt... Mi más lenne, foglalt... (Valamelyest megnyugszik.) Még él... Javunkra él... (Újra tárcsázza a számot.) S ez már elegendő ahhoz, hogy a szívem nyugalmit keresse... (Kezét a telefonkagylón tartja.) Hagyom... Érzem, ő is keres... Ki tudja, hányadik érzékkel ő is mindig megérzi, ha valami baj ér...

(Hosszú csönd.)

Addig jó, amíg csend van... Míg az oroszok újra neki nem buzdulnak. (Tűnődéssel.) Be ismerős ez a csend... A tizenegy év előtti Bajor-villa csendje... Szegény Gizi, alighogy angyalszárnyai alá vett, szótlán örömlünkben hosszan néztük a várost, kezdődött az orosz haddelhad; a Vár fölött repülők oldozgatták bombáikat... A bombák, mint a fekete pontok, zuhantak a föld felé... Gizi a vállamra teszi a kezét... Tudom, mit akar mondani; de ahogy ránézek, látom is, mert szája nevet és a szeme sír... (Tűnődéséből riadva.) Megint az oroszok... Harmadjára is az oroszok...

(Feleselő géppuskasorozatok.)

Ha nem a német, akkor az orosz... (Megáll, billent a fején.) Ha nem az orosz, akkor a német... (Szájsarkába harap.) Akármelyik időnkre pillantok: magyarnak marad a legelső grádics... A feljebb lépcsőn alig araszol egy-egy restelkedő, visszarrugdosott magyar...

(Megfáradt sóhajtással.) Nem is tudom, hogy mindezt miért mondom... Talán mert a tapasztalás mondatja velem... Mert marja a nyelvemet... (Ugyanazon a hangon.) S ha már marja, nem állom, sose álltam meg, hogy fekete-fehéren ki ne beszéljem... (Nehezen uralkodik magán.) Abban, ami leginkább a magunk ártására volt, ma sincs megállás, minden arra mutat, holnap sem lesz... Abban, amikor a romlott és beteg társadalom meghamisítja a legalapvetőbb fogalmakat...

Először önmagát tévelyíti és rontja meg... (*Emlékező homlokráncolással.*) Hamisra fest mindent... A nemzet arcát is...

(*Szirányhang, szokatlanul éles, meg-megrekedő vijjogással.*)

A kórházba tart... (*Félelem fogja el.*) Az utcákkal együtt ostromolt kórházba... (*Talán félelmét leplezve bátorságot présel a hangjába.*) Látomásnak is szörnyűséges, nemhogy valóságnak... (*Halkan.*) A jövőnket rendezik... (*Oldalra, a feszületre néz.*) Ne várd tőlünk, Uram, hogy megölöink előtt térdre vessük magunkat... Az Írások Írásában talált szóval: a nemzetek legkegyetlenebbjeit csaptad ránk... A visszavisszatérő sáskahadat...

(*Hatalmas dörej.*)

Nem tudják, mi az, ami minket legbelül, lélekben táplál... (*Keze keresésre indul.*) Hova lett... Az imént kezem ügyébe járt az a papírszeletecske, amire elalulás előtt firkáltam... (*Megleli.*) Megvan... (*Betűzi.*) Sok, soknál sokabb zivatar verte nemzetünket, de a zivatarok borújában is két fény mindig hű maradt hozzá... Az egyik a nemzet csillaga, mely a vészek idején is áttört fényével a homályon... (*Mint aki nem a helyzethez illő szavakkal bajmóldik, nem fejezi be.*) Készülő gondolatnak szép, szellemi tusához kevés... (*A visszaejtett papírszeletke, zaklatott libegésétől, a nyitva maradt naptárig sodródik.*) Szédülök... Beleszédülök ebbe a bolydulásba... Mindenre fel voltam készülve, csak erre nem. (*Szusszanásnyi csönd.*) Semmire sem voltam felkészülve... Telefon telefont ért, hagyjak fel a hiszékeny pártoskodással; nevezék azt Petőfi Pártnak... Vagy másnak... Inkább arra ügyeljünk oda, hogy a forradalom tiszta forradalom maradjon, ne szolgáltatson okot külső közbeavatkozásra... (*Keserű fintorral.*) Az ő hiszékenységük semmiben sem különbözött a magam hiszékenységétől... (*Tebetetlen indulattal.*) Nyomorúságos helyzet felismerni, hogy vannak helyzetek, amikor a hiszékenység visszájára fordul, kikezdi, lebénítja az ember akaratát... (*Hideglelősen markolja meg a pálinkásposbarát, teletölti, lebajtja.*) Halálközeli kell lennünk, hogy kinyíljon a szemünk! (*Felkapja a telefont. Csönd. Leteszi, újra felkapja. Csönd.*) Este lesz, mire Kálmánt utolérem, ha utolérem... Oktalanság, gyógyszernek itt van a pálinka...

(*Emeleti ajtócsapódás, nehezkes csoszogás.*)

Hirsch Gyusziék költöznek a fáskamrába... (*Az ajtó felé indul, meggondolja magát.*) Ó, a szenvedelmet! A pakolás kikoppant a fejből... (*Kibúzza a derekát, felszisszen.*) A hétördög! (*Fájdalmas arccal.*) Kellett nekem a nyitott ablak... (*Kiveri a veríték.*) Még ez is... Csak ezt a napot bírjam ki... A többi megint emberét látja... (*Rövid csönd.*) Csak azt sajnálom, hogy minden Aliszkára marad...

(*Kettős szirányhang, mintha más-más irányból száguldának a mentőautók.*)

Téboly... Eleven háború... (*Erőt gyűjt.*) Legtöbb, amit tehetek, tűröm a poklot... S várom a megszabadulást... Az elérhetetlen megszabadulást... (*Némi csönd után.*) Ennyit, nem többet... Mert ez az a pont, ahonnan semmit se lehet újratekdeni... (*Megtörli a homlokát, majd keresztbe fonja a karját.*) Jó darabig nem lesz más dolgom, mint várni... Akár itthon, akár parancsolt helyen várni... (*Keserű mosolylyal.*) Várni, hogy elmozduljanak a falak... És viselni a szorongatást... (*Csendes hajtogatással.*) Viselni... Nem engedni, bármennyi hamvat szertítsen ránk ez a haj-

nal, hogy jajra forduljon bennünk a szó... *(Nagy elszánással.)* Nem ütöm fel a Bibliát, nem kezdek fohászba... Mindünkben maradt annyi ima, hogy erőben tartsa hitünket...

(Közeli, öblös dőrej.)

A mi oldalunkat érte... *(Tétovázik.)* Rossz jel... Rosszra rossz... Nem odázhatom tovább, le kell jutnom a pincébe... *(Tekintete a könyvespolcra kapaszkodik.)* Az eszem nem engedelmeskedik... *(Keresetlen önérzettel.)* Inkább az emelet... Könyveim védelme... *(Halk zaj, mintha a folyosó felőli ajtón kopognának.)* Aliszka? *(Csönd.)* Zsuzsika? *(Csönd.)* Úgy tetszik, többet hallok... Sütőné Zsuzsika Aliszkával van... A kísértetek ez utánra várhatók... *(Maga elé húzza a jegyzőnaptárát.)* Mindennap egy véset, húsunkba írt rovás... S kész, kész a véres krónika...

(Trappoló futás, nyomukba szertülő gyermekhangok.)

A forradalom gyermekei! Déry Tibor szent suhancai! *(Nagy ügyvel-bajjal az íróasztallal szembe fordítja karosszékét, írógépebe papírt fűz, nekiiramló ujjakkal veri a bilentyűket.)*

(Hosszabb szünet.)

F ü g g ö n y

MÁSODIK RÉSZ

Szín: a Gyorskocsi utcai fogház vizsgálati osztályának saroknyi várakozója. A bosszantartó sötét derengésre vált, percekgig homályban tartja a folyosói világítást, a falnak támasztott, kopott padot, a padtámlának feszült, korosodó férfialakot. A kalap árnyékából sápadt, megviselt arc világlik elő. Szúrós csönd, megannyi elviselhetetlen pillanat, olykor-olykor ajtócsapódás hasít a penészlő levegőbe, majd a kilépők nehéz csoszogásában csitul el. A legkisebb nesznek, a legtávolabbi kihallgató szobából kiszüremkedő hangfoszlánynak is külön jelentősége van...

(Tamási türelmét vesztőn pillog a 21-es ajtószámra.)

Harmadjára ülök itt... Harmadjára rendelték ide... Ide az alattomoság házába... A bosszú barlangjába... *(Nehezen veszi a levegőt.)* Ez az a hely, ahol minden szó a gonosz kérdezőké; az ember neve egyik minutáról a másikra számra cserélhető... *(Indulatosan.)* Ahol mindennap megpróbálják továbbölni a forradalmat... *(Újra nyugtalan pillantást vet az ajtószámra.)* Úgy van, úgy, minden szó a gonosz kérdezőké... *(Keserűen.)* Miénk a visszanyelt szókezdet. Már aki visszanyeli... Ha nem nyeljük vissza, akkor is újra kell keresnünk a betűk helyét... Mert itt már senki sem kíváncsi a tegnapi szókezdésre... Azt hiszem, magam is át kell térjek a szárazabb, felejtő beszédre... Igen, nem, meglehet, *nem* emlékszem... *(Aktatás-kájában matat.)* Ez a dráma, nem amit megírtunk... Dráma, amit a lélek embere,

ki-ki dereka szerint, az ellenségek ellenségével, ezzel a sokarcú-arctalan hatalommal megvív... *(Előkotorja az idézést.)* Lássam, melyik kicsinyített másával kell ma szembeülnem... Tóth századossal? Kőnig főhadnaggyal? Tóth százados még hagyján, az udvariasságra ügyel... Tetteti, de ügyel... Udvariasság ide, udvariasság oda, mindkettőjüktől szívesen megkérdeztem volna: hol álltak a nagy ölekezésben? *(Keserű mosollyal.)* Hamar kitetszett: nincs kiktől megkérdjem... Repdeső tekintetükből könnyű volt kiolvasni: háromnapos csodán, lélekvándorlason estek túl... Földi hatalmasságok akaratahoz igazított lélekcserén... Félre a találgatással: lelkük pincebogárba költözött... Mi okból, hagyjuk bátorságukra... És arra a bizonyítandó küldetésre, hogy fény nélkül is lehet élni...

(Rövid ajtócsattanás.)

Te következel, Ábel! *(Csönd.)* Nem, nem, valamelyik távolabbi ajtó lökte ki számozott emberét... *(Körbefuttatja tekintetét.)* Itt még a visszhang sem egyenesét járja... *(Kabátzsebéből előkeresi szemüvegét, az idézést látásközel emeli.)* Ma Kőnig Zoltán feni a kérdéseit... *(Megpróbál nyugalmat erőltetni az arcára.)* Előre tudom: egyikét-másikát ma is makacsul megismétli: „Melyik írószövetségi küldöttségnek volt Ön a tagja?”, „Ön hogyan értékeli az Ön által készített *Gond és hitvallás* című írói nyilatkozatot, mely az írók ellenállásának alapját képezte a Forradalmi Munkás-Paraszt Kormányal szemben?” *(Kiszáradt torokkal.)* Mondhatok, kerülővel, kerülő nélkül, bármit, pattogatja ellenkezését... *(Megpróbálja utánozni a főhadnaggyot):* „Ezen válaszát nem fogadom el”, „Térjünk vissza az előbbi kérdésre: Milyen írói küldöttségnek volt még a tagja?”, „Mit közölt ön Krisna Menonnal a magyar népet ért sérelmekről?”, „Válaszával nem értek egyet. Idézek Önnek Örkény István tanúvallomásából: Tamási Áron arról beszélt, hogy őt hosszú évekig elbénították. Majd felsorolta a magyar nemzetet ért sérelmeket, nemzeti hagyományok mellőzését...” *(Már-már összemarkolja az idézést.)* Jó, térjünk vissza... Jó, térjünk vissza a *Gond és Hitvallásra*... Százszor visszatérünk, akkor sem mondhatok egyebet: Ezen írás az írók erkölcsi és eszmei álláspontját tartalmazza... *(Kurtán kacag.)* Ezen írás... Ilyen pozdorjás beszédet csak pozdorjás kényszer szülhet... *(Az összegyűrt idézést maga mellé ejti.)* Inkább a pozdorjás beszéd, sehogy ártsak valakinek... Se Dérynek, se Varga Domokosnak... Senkinek, aki tudta s ma is tudja a helyét... *(Köhög.)* A szívem kezd rendetlenkedni... Igazából nem a kihallgatás visel meg, hanem az, hogy meg tudom-e lelmi, ami ebben a helyzetben is hitelesít, hitelesíthet... *(Feláll, mint aki nyugtatni akarja magát, két-bárom lépést ellép.)* Ahhoz, hogy, nem, nem magamat, mentsem őket, most másképp-írnám-meg-fejblintásnyit engednem kell... *(Visszaül.)* Hogy a másképp mekkora érdem ma, s mekkorára nagyítják holnap. *(Szünetet tart.)* Ez, ami egyre elviselhetetlenebbé teszi életemet...

(Újbóli ajtócsukódás, résnyi ideje kimerült ellenkezést présel a folyosóra.)

NEM, kurtán, NEM, fojtott dühvel, NEM, két ütés közt. A magam nemei szerényebbek, különösen, ha a másik szobában tett tanúskodással kell szembesülniük. Ha az íróküldöttségből valaki tudta, hogy a margitszigeti Nagyszállóba szervezett követségi találkozón mi mindent mondtam el India moszkvai nagyköveté-

nek, Örkeny tudta... *(Szemöldöke felbillen.)* Tolmács híján ő közvetítette szavaimat Krisna Menonnak...

(Kemény, csizmás léptek.)

Egyiket ki, a másikat be... *(Egyre ingerültebb.)* Kezdem túlbecsülni az erőmet... Megkönnyebbülést jelentene, ha már szólítanának... *(Órájára pillant.)* Ilyen sokáig még nem váraoztattak... *(Megint felkel, messzebb merészkedik a padtól.)* Nem hoznak ki a sodromból... S a fejemet se veszttem el... *(Leül, hosszan fészkelődik.)* Ha Örkeny többet hallott ki a sérelmek sorolásából, akkor fogadják el azt... Kinek nem volt az időt sérelme? Örkenynek is volt, nekem is volt. A legtöbb sérelem a magyarságot érte... Nemzeti hagyományainkat, sokak öröme, egyik napról a másikra úgy söpörték félre, mintha piszkot takarítanának el... *(Leverten.)* Krisna Menon s az itteni követség urai többet értettek belőle, mint íróársaim... *(Megindultan.)* Különösen Krisna Menon merült szavaimba... Olyan együttérzéssel, biztató tekintettel figyelt, mintha egész India üzenetét hozta volna magával...

(Égészen távoli, meg-megismétlődő csörömpölés.)

Ez már a cellák nyugtalansága... *(Maga elé mered.)* Csak oda ne kerüljek... Nem mintha idekünn könnyebb lenne, nem bírnám ki... *(Homlokát ráncolja.)* Minden eshetőséggel számolnom kell... Azzal is, hogy elhagyják a büntetést, lassan-lassan megpróbálnak magukhoz édesgetni... *(Hosszan rázza a fejét.)* Vagy nem is annyira lassan-lassan?

A Rádió keres, a Magyar Nemzet keres, de a többi újság se akar lemaradni... *(Nehézkes légzéssel.)* Naponta megjárja az eszemet, s áhítva áhítom: csak széljáró újságíró ne küldjön nyakamra az Isten! *(Mintha valamit keresne, föl-le pillog.)* Mihályfi Ernő olyan aprólékos faggatózással ültet asztalhoz, mintha több eszterdőt szánna a beszélgetés megírására... *(Pibentetésül kis időre hátraveti a fejét.)* Úgy veszem ki, túlságosan is tudja, hogy mi a szándéka ezzel a beszélgetéssel. *(Bizonytalan fejmozdulattal.)* Én csak sejtem... Sejtésem, az őszinteség, a nyíltság tisztázása ide, tisztázása oda, nap-nap fokozza gyanúmat: bánnivaló dolog kerekedik ki belőle... *(Kívár.)* Hogyne fognék gyanút, amikor azzal hozakodik elő: valószínű nem minden megjegyzésével értek egyet, de ami nyilatkozatomként jelenik meg, szavaim közé lopott gondolatokkal együtt, ellenőrizhetem... *(Futtatott mosollyal.)* Úgy szövi a szalakat, olvasó legyen a talpán, aki ezen kiigazodik... *(Bosszús fejmozdulattal.)* Ügyelj oda, Ábel! Ügyelj oda, nehogy nagy árat fizess magadért!

(Csoszogás és parancsos léptek együttes visszhangja, a csoszogás mögött tuszkoló röhögés.)

Így jár mindenki, aki nem akar örökös legyőzöttségben élni! *(Verejték indul meg a homlokán.)* Még mindig jobb, mintha zárkasként állítanának elő... *(Homlokráncái kiszolgáltatottságához szigorodnak.)* Miközben Ernő a szocializmus alakulásához igazítja nyilatkozatomat, mivelhogy a népek új anyagi és szellemi rendet akarnak, idebenn folyik a másik rendcsinálás! *(Görcsös mosoly nyomul az arcára.)* Most teljessítsd ki a hűségedet, Ábel! Ha vétesz, magadat okold!

(A folyosó, akárba némaságra esküdt voltna, még csak neszt se hallat.)

Csend... Csend... Süket csend... (*Szájszögletébe harap.*) Úgy teszek, mintha választhatnék... Magam helyett Ábelt biztatgatom... (*Szaggatottan.*) Ha valamikor keresztút előtt álltam, most ott állok... Érzem, látom, tudom. Elvárják, ha nem is egészében, hogy odaadjam a lelkemet... (*Tekintetét a gyér világlásba emeli.*) Odaadjam, hogy reménység se maradjon belőlem...

(*Őrjítő csönd.*)

A forradalom mélyében véstem magam elé: ha már bajlódni kell ebben az életben, akkor az legyen méltó az emberhez, aki mégis több, mint az értelmes majom... (*Hideg józansággal.*) Vésetnek megjárja... Minden véset annyit ér, amennyit akarunkba építünk belőle... Még mindig erősen él bennem az októberi fogadkozás: minden lehetek, csak másult nem! (*Keserű mosollyal.*) Igen, igen... Téném, teszem is, de... (*Kézbáttal megtörli a homlokát.*) Szellemi számvetéseimből mintha el-elmaradozna a szigorúság... (*Szembéját leereszti.*) Meglehet, tehetetlenségem miatt méricskélem egyre nagyobb ártással magamat... Többet kéne eljárnom hazulról... Találkoznom Illyéssel, Németh Lászlóval, Illés Endrével, Farkas Ferivel s másokkal... Ismerjem meg az ő mértékeiket is... Együtt könnyebb a tisztességhez igazodni...

(*Kipp-kopp, kipp-kopp, kipp-kopp.*)

Felvigyázó léptek... (*Kurta mosoly fut az arcára.*) Ez a csizmás mérték... Ország-határtól országhatárig ér... Tapodják, kíméletlenül tapodják ezt a FÖLDET... Tapodják élőit és holtjait... Tényleg új világregend... (*Még mindig mosollyal.*) Csizmarend, mondanák Badacsonyban, ahová Rádiós-fiúk kocsikáztattak a minap... (*Egyre keserűbb szájszöglettel.*) Hogy saját fülemmel halljam a vidék ünnepi szomorúságát...

(*Másfajta kopogás, a tisztán kivehető morzejelek.*)

Hallj oda, a fűtőtestek beszélgetnek... (*Rácsodálkozó mosollyal.*) Mi mindent ki nem talál a szorult lelemény... (*Restelkedve.*) Nem is tudom, hova tettem az eszemet... Kicsi korom óta hallom, hogy a börtönfalak meséi a legvalóságosabb mesék... Az, hogy először vagyok közelükbe, halát kéne adnom az Istennek... (*Hirtelen ötlettel, mintha bilincs lenne csuklóján, megrázza a kezét.*) El sem tudom képzelni, milyen rab lenne belőlem... (*Elkomorul.*) Jobb, ha nem tudom meg... (*Megint játékosan.*) Gondolj Dosztojevszkijre... Szibéria íróvá, világnagyságú íróvá gazdagította... (*Fékezi bangulatváltását.*) Anyám hallaná börtönvagyamat, azonhelyt orvost hivatna – nem volt neked elég a jussolt börtönélet?!

(*Anélkül, hogy ügyet vetne rá, fegyőr sétál el előtte.*)

Jól látom, börtönkulcs is fityeg az oldalán... (*Megborzong.*) Az egyik oldalán pisztolytáska, a másikon börtönkulcs... Előjáték a javából... Milyen magabiztosan, milyen kedélyesen lépdel... (*Fejéhez kap.*) Akárha Münnich Ferencet látnám... (*Hitetlenkedő fejmozdulattal kíséri a fegyőr távozását.*) Belügyminiszterhez akkor jár az ember, ha halaszthatatlan, a sajátjánál ezerszer nagyobb ügyben próbál eljárni... (*Hosszú csönd.*) Illyés, Veres Péter, Tamási Lajos, Erdei Sándor is abban reménykedett: ha egy asztalhoz ülünk az újdonsült miniszterrel, lefogott írotársainkat szabadlábra helyezik... A kérelem mellé az Írószövetség két határozatát s a *Gond és*

Hitvallást is odasvasztottuk... *(Keserű mosollyal.)* Hogyne suvasztottuk volna, első kézből mégiscsak más, mint a habzó suttogás... Úgy-úgy, merüljön bele a *Gond* és *Hitvallás*ba is... Friss írás... Jövendőkért íródott... Független jövendőkért! *(Nebézkésen áll föl.)* Meggémberedett a lábam, sokáig ülök itt, az eszem is meggémberedik... *(Heves fejmozdulattal.)* Belügyminisztertől... Ettől a belügyminisztertől várni a függetlenséget... *(Visszabukkan a helyére.)* Képzelem, mondatról mondatra nagyobbra nőtt a feje, annál a résznél pedig, ahol azt írom, hogy a szovjet kormányzat történelmi tévedést követett el, amikor vérrel festette meg forrásunk vizét, bizonyosra veszem kigyulladt...

(Tompá, ismétlődő kattogás.)

Ma tenném az orra elé, valamivel beljebb ülnék, s nem ezen a padon... *(Lazít a nyakkendőjén.)* Mire szólítanak, megöl a légszomj... *(Mélyeket lélegzik.)* Előre érzem, több napra elmegy a kedvem az írástól... Pedig gyűlnek bennem a zsoltáros szavak... A hetedik darabomra készülök... *(Padtámlának feszül.)* Ahhoz, hogy mélyemből meg tudjam írni, lélekben haza kell költöznöm... *(Keserű mosollyal.)* Haza... Szegény szülőföldem megint bajlátott szülőföld... *(Elkomorul.)* Nap-nap érkeznek a fekete hírek... Aki egyetlen szóval is éltetni merte, éltetni meri nemzeti ébredésünket, rács mögé zsuppolják... *(Fájdalmas arccal.)* Ha valaki ismeri a románokat, én ismerem... Nemzeti ügyben nem tréfálnak... *(Nagyot sóhajt.)* A két nem tréfáló hatalom összelelkezik, bujdosatsz magyar... Bujdosatsz, amerre a világ mutatja...

(A tompa kattogás nem akar szűnni.)

Ne hallj, ne láss, Ábel! Menekülj vissza Erdélybe, vissza fakitermelő munkásaid közé, ahol, ha másképp nem, lélekben új világ építhető... *(Homlokáncái fellazulnak.)* Be szép képzelődés! Nyakba akasztható malomkő helyett visszahozni az emberekbe az erdei sóhajtást, hogy minden völgy betöltessék, a görbék kiegyenesíthessék derekukat... *(Ismét remegés fogja el.)* Mint minden képzelgésnek, ennek is van feltja... A Néphadsereg Színház ajánlott rá szerződést! Már a színház nevével is hideglelést kapok... *(Meggémberedve.)* Egészen bizonyos, hogy a színház igazgatója lelkem megnyerésére kötötte a szerződést... Az is bizonyos, hogyha elkészül a darab, egyetlen mondatát sem igazítom szája ízéhez...

(A szemközti, 21-es szoba zajgása: széktologatás, telefoncsöngés, felerősödik.)

Csak ezen essek túl... *(Fokozódó ingerültséggel.)* S a következőn... Ahogy a fagató mester célzásaiból kivettem, a következő kihallgatásom már a szembesítés napja... Ha úgy találják, legyen... Legyen a szembesítés napja... Előre megjárta az eszemet, hogy mit kell tennem... *(Kurta mosollyal.)* A szembesítést, meghurcolt társaknak kijáró köszöntéssel; mély meghajlással kezdem s zárom... Nyomorúságos életemet nem teheti még nyomorúságosabbá... *(Miközben erősen figyel.)* Nem azért választottam a magam ösvényét, hogy a tisztást, a szellemi tisztesség tisztását megkerüljem...

(Sovány, kopott ballonkabátos férfi bátorkodik elő az ajtóreszből.)

Kisajtották... Látszik rajta, hogy kisajtották... Szerencse, hogy még a szabadját járja... Ma még a szabadját... *(Együttérzéssel.)* Ismerős kabát... Sokukon láttam...

A forradalom egyenkabátja... Nem tudom, hol harcolhatott, nem úgy mutat, mint akit megtört ez az elnyúlt számonkérés... Többjüket a Sportkórházban ismerem... Kabátgallérjuk elszánt arcot takart... Hittel hitték, hogy a forradalom ügye az ő ügyük, nem bukhatják el...

(Kilincscsapódás, váratlan telefonberregés, visszaeresztett kilincsnesz.)

Meddig még?! *(Idegességét leplező mosollyal.)* Megmosolyogtató hadviselés... Ők is tudják: minél bosszantóbb, annál hatásosabb... Legjárhatóbb módja, hogy kihozzák az embert a sodrából... *(Mint akinek sok ideje van, hátradől.)* Ha eddig tudtam, most már én is ráérősebbre veszem... Kőnig főhadnagy nem másít kérdéseim, én nem másítok a válaszaimon... Meglehet, este megint borogatni kell a szívet, végigjátszom ezt a nemtelen bajvívást... Végigjátszom, reggelre rendbe hozom magam, holnap este pedig elmegyek a Madách Színházba, s megnézem Németh Laci Széchenyijét... *(Meg-megránduló szájszöglettel.)* Kell a fogódzó, kell... Sose kellett ennyire... *(Lenyugszik.)* Németh Lászlónak most is helyén van az esze... Sose kételkedtem benne... Akik mást várnak tőle, tőlem is mást várnak... Okosabban tesszük, ha a művekre figyelünk, s nem arra, amit a sandának maradt vélekedések szemünkre vetnek... *(Töprengéssel.)* Néha, különösen a lázas napokban, félelem fogta el? Félt, gondos szépséggel fogalmazta, hogy Magyarország bevérzi a kezét... Melyik forradalom nem vérzi be a kezét? A mi vérzésünk vérserkenés volt ahhoz képest, amit a tankcsordát idevezénylők folyattak utcáinkra... *(Akaratlanul hónalja alá szorítja aktatáskáját.)* Szédülésben forog a fejem... Még tíz perc várakozás, idebénít a gyengesség...

(Lassan mozduló ajtó, majd, mintha mikrofonbang recsegné): Tamási Áron!

Megyek, megyek... *(Felszédül.)* Ügyelj oda, Ábel! Ügyelj oda, nehogy nagy árat fizess magadért!

(Hosszú csönd.)

F ü g g ö n y